

ZENGŐ ÁRPÁD

Csak az élők beszélnek

*(Rendezetlen töredékek egy nagyobb lélegzetű írásból
1956. december 8. kapcsán)*

A rádió salgótarjáni stúdiójának két ablaka éppen arra az útszakaszra néz, ahol azon a decemberi napon nagyon sokan holtan feküdtek. Ma június 16-ra van, a rádióból, a televízióból a TEMETÉS közvetítésének hangjai töltik be a hivatal szobáit, kint zúg a szokásos hétköznapi forgalom. Az írógépbe fűzött papír üres, nincs mit írnom arról, mi történik Salgótarjában. Üres az utca, üres a tér, azaz, csak azok járnak erre, akiknek egyébként is dolga van itt. Sokan haltak itt meg, még sincs egy szál virág, nem ég egyetlen gyertya sem. Bármilyen oldalról kutatják a történészek, akárhány szóval illetjük az 1956. végi eseményeket, itt kioltották olyanok életét is, akik a barikád egyik oldalán sem álltak... Éppen erre jártak, mert itt vitt el az útjuk... , vagy gyerekek voltak... Hol vannak a szülők? Hol vannak a rokonok? Hol vannak a barátok?... Hol vannak... Már sötétedik, amikor egy-egy mécses lángja fellobban egy-egy ablakban... Este negyed tíz, kilépek az épületből. A megyei tanács alacsony kőkerítésén hat szál gyertya ég. Nem őrzi senki. Egy hátizsákos férfi a szemközti buszmegállóban hirtelen hátat fordít és sebesen eltűnik a park sötétjében. Autóm ablakából látom, hogy a tanács épületén leng a fekete zászló. Reggel nyolcig még a nemzetiszínű is mellette volt. Megvárom míg a gyertyák végigégnek. Az egyik makacsul küszködik a gyenge széllel... Innen elszökött, dunántúli ismerősöm egyik mondata jut eszembe: „Hidd el nekem mikrofonos, ebben a városban a túlélők sem éltek túl azt a napot.”

„- Salgótarján büszke arra, hogy az 1848-as forradalom egy hónappal tovább tartott itt, mint bárhol az országban. Salgótarján büszke arra, hogy a Tanácsköztársaság tovább élt itt, mint bárhol az országban. Salgótarjában az 1956-os forradalom-ellenforradalomnak 131 halottja volt.”

Ha csak úgy tisztes távolságból nézem ezeket az épületeket, a sajnálkozás vesz rajtam erőt, de lehet, hogy sajnálni is kezdem az itt élőket. Kolónia. Az acélgyár itt mintha készülné felfutni a hegyre, s közben az emelkedőhöz szorítja a kis házikókat. Azok meg egymásba érnek, de ha egészen közel mégy hozzájuk, vagy, ha bemész az embernyi szélességű utcácskákba, láthatod, itt a tisztaság az úr, ez nem lumpenck negyede, itt csak azért élnek, mert nem telik komoly városi lakásra. A labirintus is egyszerűbb ennél: jócskán keringek, míg rálelek Lovász Ilona házára.

Most, hogy újra hallgatom a magnószalagra rögzített beszélgetést, nézegetem a Tarjáni Tükör frissen megjelent 12. számát. Az utolsó oldalon van az 1956.

december 8-án megsebesültek listája. A névsorban a 35. Lovász Ilona. Kérdőjel utal arra, hogy az események részleteit kutató történelemszabványosság rendelkezésre álló adatok hiányosak voltak. Nem tudták közölni születési helyét, lakhelyét, foglalkozását. Csupán azt tudták, hogy 18 éves volt akkor, és az üvegyárban dolgozott.

Látom magam előtt a Jónás-telepi, tenyérnyi konyhában, jobb lábát természetellenesen előrenyújtva ül a díványon. Néha szája elé kapja a kezét: talán nem is szabad beszélni. . .

– Leállították a munkát, hogy kik, nem tudom, és azt mondták, megyünk ki a megyei tanács elé. Én haza akartam menni, mert ott laktunk a gyár közelében, de annyi ember volt az úton, hogy mozdulni sem lehetett, illetve sodródott a tömeg a kapitányság felé. Arra emlékszem, hogy valaki egy dobogón, vagy egy harckocsin állva kiabált. Egy pufajkás állt mellette és az közvetített magyarul.

– Ezek szerint a kiabáló orosz volt?

– Igen. . . Szóval azt mondta, hogy emberek menjenek haza, mert különben itt vér fog folyni!

– Vér fog folyni?

– Igen. — Kiált fel olyan hanglejtéssel, amiből tudomásul kell venni, hogy nem szabad kételkedni abban, amit mond. . .

— Szinte azonnal megszólaltak a fegyverek. Én szaladtam volna haza. Megfordultam. . . Gyerekfejjel nem gondoltam, hogy le kellett volna hasalni. Egy tankhoz értem, amikor éreztem, hogy eltaláltak. Elestem. Deréktájra kaptam a golyót. Az arcom elé kaptam a kezemet, féltem, úgy éreztem, mintha a kövezet pattogzott volna fel.

Most már meg-megcsuklik a hangja. Mondatmozaikokból kell összerakni a következő néhány perc történetét. Fekszik az út kövezetén, fájdalmat alig érez, csak nagy-nagy nyomást. Négyen-öten fekszenek rajta, alatta, sebesültek.

– Később már hallottam, hogy járkálnak körülöttünk. Segítségért kiabáltam. Valaki megismert és mondta is, ez a Lovász-lány.

– Bevittek a szomszédos lakóházba. Nadrág volt rajtam, azt ollóval levágták, lepedőből tépett darabokkal kötötték be a sebemet. Aztán egy pokrócba csavartak és bevittek a kórházba. Nagyon sok halott és sebesült volt az udvaron és a folyosón. Én is a folyosón feküdtem. Féltem, és nem tudtam, mi lesz velem. Egyszer arra jött Belinyák Tibor. Rámnézett, én meg belekapaszkodtam és azt mondtam: bácsi, én nagyon félek. Hívta az orvost és azt mondta neki, hogy az unokatestvére vagyok és segítsen rajtam. . . Talán éppen neki köszönhetem, hogy életben maradtam. Megoperáltak, négy és fél óráig tartott. A forgócsontomból vették ki a golyót és az egyik petémet is kioperálták.

Egyre nehezebben áll össze a történet. Az a nap végleg átfőrtáta Lovász Ilona életét.

Rövid időn belül Pestre került egy kórházba, mert megbénult a lába. Hazajön és újra munkába áll. Az üvegbehordást már nem bírja. Portás lesz. Éjszakára is beosztják. Oda, ahhoz a kapuhoz, ahol meglőtték. Fél és nem mer szólni. Közlik vele, hogyha két évig dolgozik, csak akkor kap nyugdíjat. Nem bírja. Alig tud mozogni.

– Közben férjhez mentem, született két gyerekem is. A férjem sem engedett dolgozni, mert örökösen panaszkodtam, hogy itt fáj, meg ott fáj. Látta milyen nehéz megmozdulni is.

Hiábavaló volt újra rákérdezni, hogy valakitől, valahonnan kapott-e, kért-e segítséget. Sokatmondóan legyintett.

– Egyszer Pestre kellett menni az egyik kórházba ortopéd cipőt csináltatni. Hazaküldtek egy papírral, hogy valamiféle igazolás kell, hogy lövöldöztem-e én, vagy nem.

– Mit mondtak, mi köze van az ön speciális gyógycipőjének az ötvenhatos cseményekhez?

– Nem mondtak azok semmit... Nehéz. Nagyon nehéz... A férjem öt éve meghalt. A huszonkét éves fiammal lakom, a másik megnősült. Őt felmentették a katonaságnál, mert még vizet sem tudok magamnak hozni, valakinck kell segíteni. Taxival tudok menni a tanácsra is.

– Segélyért?

– Én segélyt nem kapok. Nem vagyok egyedülálló.

×

„Rendben van, beszélék. Adom a nevemet, a hangomat, de csak akkor hozhatja nyilvánosságra, amit mondtam, ha már meghaltam...”

(Egy túlélő, címe a szerzőnél.)

×

„Tisztelt riporter úr!

A napokban hallottam egy beszélgetést a rádióban az 1956-os salgótarjáni vérengzésről. Nem emlékszem a partnere nevére (a megyei tanács ablakából nézte végig, hogy mi történt), de arra igen, hogy azt mondta, a tömegeből dobott kézigránát robbanása, a detonáció okozta riadalom, ijedség következtében süttették el a fegyvereiket a pufajkások. Én az illető által megjelölt helytől úgy száz méterre álltam, a mostani »szabadidőbolt« tájékán. Csak a lövést hallottam, fegyver szólt meg először.

Még valamit! Az az úr nem adott magyarázatot arra (vagy talán ön nem kérdezte), hogy miért kellett a tömegre löni? A fegyvertelen tömegre! Nem szaporítom a szót. Ez előre eldöntött dolog volt. Néhány nappal előre. Hol voltak a munkástanácsok vezetői? Gondolom, tudja. Hol voltak a megye vezetői? Gondolom, nem tudja! Miért nem kísérelte meg a vezetők közül senki, hogy lecsitítja a tömeget, ha valóban dühöngött?

Ha a részletek érdeklík, ha komolyan érdeklík, írjon.

Debrecen, 1989... ..

Lengyel Károly”

×

Persze, hogy érdekelték. Lengyel úrtól viszont nem érkezett válasz kérdéseimre. A levél sem jött vissza, a címzett ismeretlen megjelöléssel. Érkezett egy másik, ismeretlenről származó levél: nem éppen emberi hangon közli velem szerzője „jókívánásait.” Az MDF ötvenhataltal kapcsolatban meghirdetett be-

szelgetésére indultam, amikor ez a papír érkezett. A városi művelődési ház klubjában pedig éppen előttem bontotta ki az egyik MDF-vezetőségi tag az egyik hozzájuk érkezett levelet. Félívnyi nagyságban egy akasztófa mellé az volt írva: 301. Jó napja volt valakinek.

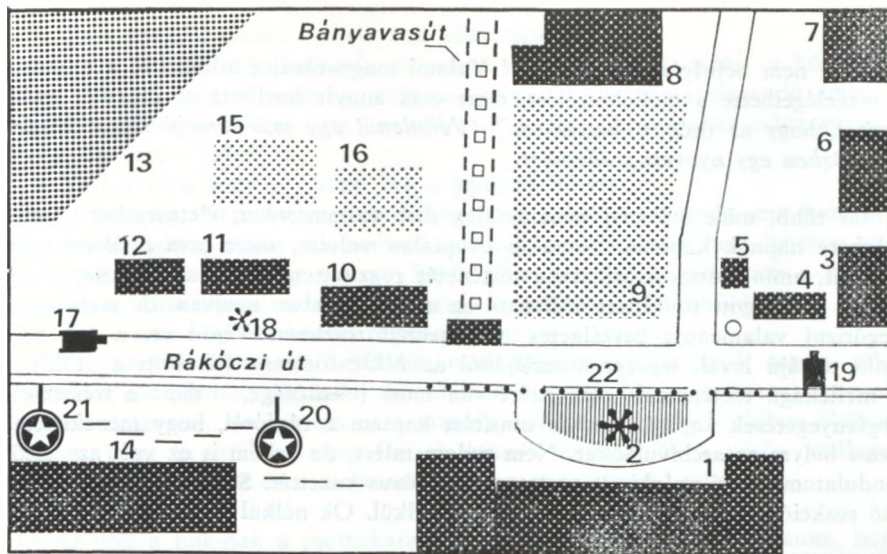
„...Harminchárom évvel ezelőtt az acélgyár munkástanácsából delegáltak a megyei munkástanácsba helyettes elnökként azzal a feladattal, hogy fogjuk össze a megyei munkástanácsokat, amelyek körülbelül 30 ezer főt képviseltek. Ennyi embert tudunk magunk mögött felsorakoztatni céljaink, forradalmi terveink megvalósítására.

...Voltak, akik megrettentek, félreálltak. Akik maradtak, hittek, bíztak, reméltek, végczték megbízatásukat. Egészen december 8-ig, a letartóztatás napjáig.

...A gyáván megfutamodott pártbizottsági vezetők, akik Csehszlovákiába menekültek, nem akartak üres kézzel visszajönni, nagy mennyiségű, a legmodernebb csehszlovák gyártmányú kézfegyverrel és a hozzá való municióval tértek vissza, felfegyverezni egy légiót, a karhatalmi alakulatot. . .

A megyei munkástanács tagjai december 8-án nagyon korán Budapestre utaztak, hogy a budapesti munkástanács meghívására kétnapos figyelmeztető sztrájkot rendezzünk, de a Kádár-kormány velünk szemben megmerevedett. Megérkeztünk, már tartott az előadás, egyszercsak megjelent a budapesti munkástanács három tagja (addig ők nem voltak jelen), és feldúlva a következőt jelentették be: most voltunk a Parlamentben, Marosán György a következőt mondta nekünk: »Ti nem forradalmárok vagytok, hanem ellenforradalmárok. Mától kezdve nem tárgyalunk veletek. Mától kezdve lövünk!« Föl voltunk háborodva. De ismervé Marosán jellemét, nem vettük ezt komolyan. Fogalmaztuk tovább a teendőnket. Egyszercsak valaki kiabálni kezdett, hogy Salgótarján küldötte azonnal menjén a telefonhoz. Én megyek. Salgótarjánból beszélnék: Salgótarjánban vérfürdő van, mindent tegyek meg, hogy valamiféle segítség menjén Budapestről. Mit tehettem? Kértem a szovjet tolmácsot, menjünk az Ajtósi Dürer sorra, a megszálló szovjet katonai erők főparancsnokságára. Némi huzavona után sikerült bejutni. Az ügyeletes tiszt telefonja után a vezérkari tiszt jött le, aki fölvitt minket a második emeletre a fogadószobájába. Elmondtam, mi történt Salgótarjánban, miért vagyunk itt. Karon ragadtam, felmentünk a negyedik emeletre. Ott volt vagy harminc-negyven telex, ontották a híreket. Az egyik gépről letépett egy papírt, elolvasta. Láttam, hogy az arca elkomorult. Visszamentünk a szobájába, s a következő mondta: – Ez a távirat azt közli, hogy Salgótarjánban, a déli órákban háromezer tüntető felvonult a megyei tanács épülete elé és követelte a két munkásvezető szabadon bocsátását. Mialatt a tárgyalások folytak, a szemközti polgári iskola tetejéről egy nehézfegyver-állásból tüzet zúdítottak a karhatalmistákra. Azok a tüzet viszonzották, s így sajnálatosan sok sebesült és halott van a tüntetők között.

Ez ellen élesen tiltakoztam, ismervé a salgótarjáni helyzetet, tudtam, hogy ott fegyver a nép kezében nincsen. Mondtam, hogy ez aljas, hazug kitalálmány. Abban maradtunk a szovjet főtiszttel, hogy ő telefonál Salgótarjánba és másnap reggel a Salupinnal – Saljapin, én Salupint értettem akkor –, kilenc óra-kor fölvettük a kapcsolatot és meghatároztuk testületileg Salgótarján sorsát.

1. MEGYEI TANÁCS	12. LAKÓHÁZ
2. A KEZIGRÁNÁT ROBBANÁSI HELYE	13. ÖBLÖSÜVEGGYAR
3. RÁKÓCZI ÚTI ISKOLA	14. MEGYEI RENDŐRKAPITÁNYSÁG
4. KÖZLEKEDÉSI VÁLLALAT	15. M.-TANÁCS SPORTPÁLYÁJA
5. EGY KIS HÁZ	16. M.-TANÁCS SPORTPÁLYÁJA
6. 33-AS LAKÓHÁZ	17. FAKARUSZ
7. 99-ES ÉPÜLET	18. SZENET HORDÓ FÉRFI LELÜVÉSÉNEK HELYE
8. „HONFOGLALÓ” HÁZ (épülőfélben)	19. FAKARUSZ
9. SALAKKAL BORÍTOTT TÉR	20. SZOVJET HARCKOCSI
10. LAKÓHÁZ	21. SZOVJET HARCKOCSI
11. LAKÓHÁZ	22. A KARHATALMISTÁK SORFALA

Kértem – amit egyébként a Kádár-kormánnyal akartunk megtárgyalni –, hogy vegyék ki a pufajkások kezéből a fegyvert. Szóval, kértem őket erre és arra, hogy Tarjánban ők vegyék át a közbiztonság őrzését.

Visszamentünk a budapesti munkástanácsba. Elmondtam mindent. Hallottam egy telefonbeszélgetést közben: Tatabányán is megtörtént aznap a lövöldözés. Budapesti barátaim azt tanácsolták, ne menjünk haza, mert rossz vége lesz. Úgy is lett.

Közülünk négyet Zagyvapálfalva határában a pufajkások kiemelték a kosziból. Éjfél körül egy harckocsi három ruszkiival, négy pufajkással és két polgári ruhás rendőrségi emberrel jött a lakásomhoz. Letartóztattak. A megyei munkástanács ezzel, december 8-án befejezte munkáját.

A hatalom nem elégte meg a vérontást. Megölték két bajtársunkat, Hargitay és Hadadi barátunkat bestiális, szadista módon. De kivégezték cellatársamat, Pálinkás Antal őrnagyot, aki csak annyit tett, hogy a HM utasítására Mindszenty bíborost felvitte Pestre.

A megyei munkástanács tagjainak nagy részét hosszú börtönbüntetésre ítélték, a többit előbb megalázták, fizikailag tehetetlenné tették, kiüldözték a megyéből. Utánuk nyúltak évtizedeken át...”

(Steigerwald Ottó)

×

– Tőlem leírhatná, ki vagyok, de más miatt kérem, ne tegye! Azonosítani tudnák, kiről beszélek, s nem akarom, hogy ez a remek ember újból bajba kerüljön. Amikor itt, Salgótarjánban nyélbe ütöttük az üzletet, megkérdeztem, hogy F. J. miért csak a háttérből, tanácsadóként szerepel a tárgyalásokon, hiszen éreztem a részletes megbeszélésekből, hogy ő az igazi szakember az ügy-

ben. De nem befolyásos szakember! Valami magyarázatot adtak, de a tolmács is megeléghette a mellébeszélést, mert csak annyit fordított az ötperces válaszból, hogy az öreg 56-ban sáros.” (Véletlenül egy más témájú riport készítése közben egy nyugati szakember.)

×

Már több, mint ötórányi magnószalag őriz vallomásokat, életsorsokat ennek a fekete napnak kapcsán. Napokig nyugtalan voltam, mert nem találtam egy kazettát, amin Bérczesi Mihályné történetét rögzítettem. Igaz, a Vasárnapi Újságnak megvágott rövidített változata az archívumokban megvan, de szeretném megőrizni valamennyi beszélgetés valamennyi részletét. Végül ez, a sok hasonló témájú levél, jegyzet dossziéjából az MDF-fórumon kihullott a földre. A mellékágú történetnek csak azért van most jelentősége, mert a többszöri megfenyegetések kapcsán azt az utasítást kaptam a rádiótól, hogy menekítsem biztos helyre az archívumokat. Nem tudom miért, de nekem is az volt az első gondolatom, hogy *valaki* eltüntette az ominózus kazettát. Szörnyű, hogy ez az első reakciója – ma – az embernek. Ok nélkül. Ok nélkül?

×

„- Kár minden erőlködésért elvtikém! Vegye tudomásul, hogy ez ellenforradalom volt! Ha nincs dokumentálva, amit mond, nem igaz! Márpedig a dokumentumok azt mutatják, hogy az én állításom az igaz.

- Ki állítja ezt?

- Én!

- Megtudhatnám a nevét?

- Csak nem gondolja, hogy kiteszem magam mindenféle jobboldali támadásnak!” (Párbeszéd egy ismeretlen telefonálóval.)

×

- Hány éves volt ezerkilencszázötvenhatban?

- Tizennyolc és már férjnél voltam szeptember óta.

- Akkor már a Salgótarjáni Kohászati Üzemekben dolgozott ön, Bérczesi Mihályné?

- Igen. Az építészetnél dolgoztam, ládákat szegeltem.

- 1956. december 8. Mire emlékszik, mennyire volt más ez a nap, mint a többi?

- Reggel ugyanúgy mentünk munkába, mint ahogy szoktunk. Tíz óra után közölték, hogy felvonul az acélgyár.

- Mit mondtak, miért?

- Ezt nem mondták. De a férjem jött és azt mondta, menjek haza. Így is történt, de én visszamentem, mert hallottam, hogy el fog indulni a tömeg. Közben valaki beszédet tartott a gyárban. Ez volt az acélgyáriak szerencséje, mert innen lett volna az a sok halott.

- Azt mondja, hogy a golyókat az acélgyáriaknak szánták? Kik?

- Erről akkor senki nem beszélt.

- Végül is elindultak. Hányan voltak?

- Ezer-ezeröttszáz ember. Akik a délelőtti műszakban voltak... De nem is ment mindenki, mert amikor az első dördülés lezajlott, akkor Imre Jani bácsi, aki főportás volt, mondta, hogy ne menjenek, mert baj van lent.

- De ön nem fordult vissza.

- Amikor lejöttünk, már folyt a vér. Anyósoméék ott laktak a 48-as bérházban...

- Ez a megyei tanács mellett van közvetlenül.
- Igen. Felmentünk hozzájuk, de szinte azonnal jöttek szólni a kórházból, hogy aki tud, menjen segíteni, mert rengeteg a sérült, nincs elegendő ember a segítségnyújtáshoz. Matracokat raktunk le a régi bányakórház udvarán is... Rengeteg volt a halott is.
- Tart a vita, hogy 47, vagy 131 a halottak száma.
- Nem, nem. Nem negyvenhét halott volt. Sokukat már oda sem hozták... aki életjelt adott, ahhoz odamentünk, de sok emberen már nem lehetett segíteni... Rettenetes látvány volt... Több, mint két napig dolgoztam a kórházban, aztán kimerültem, már akkor terhes is voltam... Hazaküldtek.
- Ám ezzel az ön ötvenhatos története nem ért véget.
- Nyolcadika után csak bejártunk, nem dolgoztunk. Az egyik napon, talán tizenegyedike lehetett, jöttünk volna délben haza. A férjem a kazánkovácsműhelyben dolgozott. Én vártam őt a műhely sarkánál, mert a fürdőben öltözött. Láttam, hogy az épület tetején férfiak vannak és ledobják a vörös csillagot. Szoó József odalépett és a megmaradt üveget még betörte rajta.
- Ó ki volt?
- Ő volt a tmk-nak a párttitkára. Később vette észre, hogy én látom, hogy ő mit csinál. Megijedt, hogy ezt valakinek elmondom... , pedig akkor nem volt szándékomban... és elkezdte vádolni a férjemet olyan dolgokkal, ami nem igaz, s emiatt meghurcolták... Hat hónapon át elvitték reggel, elvitték délután... semmit nem tudtak rábizonyítani, mert nem is követt el semmit... Tartalékos tiszt volt a férjem, főhadnagyi rangban, még a kiegészítő parancsnokságra is behívták. Kitűnővel végezte el a katonai főiskolát... Behurcolták a KIEG-re is... névtelen levelek érkeztek, ennek alapján hurcolták meg, ezekről kiderült, ők is rájöttek, hogy attól származik, aki az elsőt írta és aláírta, az pedig nem volt más, mint Szoó József... Szóval, megfosztották a férjemet a rangjától, civil fényképet ragasztottak a katonai igazolványába.
- És önnel mi történt?
- Egyszer, amikor a rendőrök elvitték a férjemet, Szoó Józseffel összetalálkoztunk az iroda folyosóján. Én nekimentem. Nem tagadom, egyszerűen összevissza vertem. Megmondtam neki, hogy minket alaptalanul vádol, én senkinek el nem mondtam, hogy ő a csillagot beletaposta a földbe. S amiért megvertem, olyan munkákat végeztetett velem, ami miatt mindenki megbotráncolt. Felküldött a vasöntöde tetejére pernyét lapátolni.
- Terhesen?
- Akkor már hét hónapos terhes voltam.
- Mi lett a következménye a párttitkárverésnek?
- Másnap reggel Hegyi Zoli azt mondta, hogy elbocsátanak.
- És ő ki volt?
- Az alapszervezetnek volt vezetőségí tagja.
- Ön tagja volt a pártnak?
- Nem. Szóval, azt mondta, elküldenek, mert hetven ember bizalmát élvezi újból Szoó Dodi... Szoó elvtárs, mondta, és, hogy én megaláztam őt, megvertem... .
- A csillagtipró párttitkár ismét titkár lett?
- Igen... Azt mondtam, hogy én, a hetvenegyedik, nem helyezem belé a bizalmat, nem nevezem elvtársnak, előttem ő nem elvtárs... , rövidesen koraszülött gyereket hoztam a világra... .
- Dehát tisztázták valahol a párttitkárverés körülményeit, a csillagtiprás esetét?

– Behívtak a nagyüzemi pártbizottságra, el kellett mondanom, hogy mivel rágalmaztam Szoó Józsefet. Megkérdezték tőlem, hogy czekek a szemébe merem-e mondani. Azt mondtam, hogy igen. Szembe kellett állnom vele, el kellett mondanom neki úgy, ahogy lezajlott a csillagtiprás. Azt is megmondtam neki, hogy úgy próbálja letagadni, hogy én úgy szembeköpöm, hogy a napvilágot soha többé nem látja. . . Ő azt mondta, hogy igaz volt, úgy történt, ahogy elmondtam, de ő azért tette, hogy megtudja, hogy ki az igazi kommunista. Hát élélőttem az ilyen ember nem kommunista. . . Az a borzasztó, hogy nem a szemébe tudom ezt mondani most, mert már meghalt. . .

– Dehát akkor tisztázták, nem? Szemébe mondta!

– Igen. De most, hogy ez a riport el fog hangzani, úgy volna jó, hogy ő is végighallgatná. Hogy tudja, mit éltem át az ő aljas rágalma miatt.

– Tudomásom szerint a fia amiatt nem lett katonatiszt, ami az apjával történt.

– A férjem szerette volna, ha követi őt. Mikor tizennyolc éves volt, kérvényeztük, hogy vonuljon be, hátha a tisztí pályát választja. Azt mondta a fiú: apu, nem akarok úgy járni, mint te, hogy büntetlenül elvegyék tőlem, amiért megdolgoztam.

„De még mennyire, hogy félek. Én jöttem, láttam, de nem löttem! Elmentem, megittam másfél liter bolt. . . nem bírom a vért, félek a halottaktól, pedig nekem is szaporítanom kellett volna a számukat. Gyáva voltam. A gyávaságom erősebb volt a parancsteljesítés kötelezettségénél. Nem érti? Én sem!” *(Egy buszonkét oldalas vallomás töredéke, egy állítólagos pufajkástól, név nélkül.)*

– Hol volt ezerkilencszázötvenhat december 8-án, ezen a szombati napon Kálovits Géza?

– A Nógrád Megyei Tanács épületében, mint a megyei moziüzemi vállalat dolgozója, egy második emeleti szobában. A délelőtti órákban, szombat lévén, és a kialakult helyzet miatt nem a munkaláz tartott bent, ott kellett lennünk. Őszintén megmondom, kártyáztunk négyen. Tíz óra körül a tanács titkárságától jött az üzenet telefonon, hogy az épületet el lehet hagyni, akinek nincs halaszthatatlan munkája, menjen haza, mert valamiféle demonstráció, gyűlés készülődik a megyei tanács előtti szabad területen.

– Gondolom, észrevették, hogy gyülekezik a tömeg.

– Talán fél tizenegy lehetett, amikor egy fakaruszt, munkásszállító autóbust keresztbeállítottak a tanács garázsának vonalába, az autóközlekedési vállalat irodájával szemben. Ezt a második emeleti ablakból láttam.

– Karhatalmisták állították keresztbe a buszt?

– Nem, nem. Karhatalmista a téren akkor még nem volt.

– Lehetett-e hallani valamit, kiabált-e a tömeg, milyen szándékot nyilvánított ki, voltak-e transzparensok, jelszavak?

– Semmiféle transzparens, felirat nem volt. A tömegben egy magyar zászló lengett csak. Később is csak azt hallottuk, hogy valakinek a kiszabadításáért gyűltek össze.

– Többen mondták nekem is, hogy nagyon sokan nem is akartak részt venni az eseményekben, de a tömeg sodort minden arrajárót magával.

– Több gyárban kikapcsolták az energiát, sokan egyszerűen haza akartak menni, szent meggyőződésem, hogy úgy igaz, ahogy maga mondja. Ismerőscim,

rokonaim körében is sokan így jártak. Sokaktól tudom, hogy a munkástanácsok vezényelték ki őket. De az emberek inkább mentek volna haza. Meggyőződésem, hogy a munkástanácsok akartak demonstrálni.

– Summa summárum, elsültek a fegyverek a téren.

– Amikor gyülekezett a tömeg, még senki nem állt vele szemben. Persze, a megyei rendőrkapitányság főbejárata előtt két harckocsi állt. De már előző napon is. Talán negyed tizenegyre jött egy karhatalmistaalakulat, a megyei tanács előtt, a járda szélén sorakozott fel.

– És megszólaltak a fegyverek.

– Meg kell jegyeznem, hogy azok között, akik lőttek, sem ismerősöm, sem rokonom nem volt. A tömegben igen. Hogy a rendőrség előtt valaki próbálkozott-e azzal, hogy megnyugtassa a tömeget, nem tudom. A nagyobb embersegreg a megyei tanáccsal szemben volt. A tömegben egyetlenegy embernél volt egy piros-fhér-zöld zászló, ez egy magas, fekete képű ember volt, ő valóban nagyon hangoskodott, ordított, hogy lőjetek, gyalázkódó szöveget mondott a kommunistákra. . . , de még ekkor sem történt semmi.

– Látott-e az embereknél fegyvert?

– A tömegben senkinél semmiféle fegyvert nem láttunk.

A karhatalmisták, amikor kivonultak, a fegyvereiket hónuk alá téve tartották. . .

– Szemben a tömeggel, sem lefelé, sem felfelé.

– Nézze, volt, akinek lefelé, volt akinek felfelé, oldalt, különböző pózban. . .

– Ez lényeges szempont, cleve az emberekre szegezték. . .

– . . .mondom, különböző pózban. . .

– És a gránát?

– Tudom, hogy többféle verzió kereng erről. Én azt mondom el, amit láttam. Az ablakból pontosan lehetett látni.

– Bárkivel vitába szállna, mint szemtanú?

– Természetesen. Kész vagyok mindenkor a konkrét leírásra. A tömegből egy nyeles kézigránát repült a megyei tanács irányába, le is tudom rajzolni önnek a helyet, ahová esett, egy nagy detonáció. . . , rettenetesen megijedtünk mi is. . . a robbanás hatására, a következő pillanatban eldőrdültek a fegyverek. . .

– Jó néhány szemtanú azonban azt mondja, nem volt, nem robbant kézigránát. Nem is robbanhatott, mert akkor már ott és akkor nagyon sok halottnak kellett volna lenni!

– A kézigránát senkit nem sértett meg! Ez egy hanggránát volt, de hatása pszichésen óriási volt. . . , mert a hangzavarban egy óriási robbanás. . . , ami sokakat megzavart. A karhatalmisták, akik nem katonaemberek voltak, többségük megítélésem szerint ötven-hatvan év közötti, nem fegyverhordozásra kiképzettek. . . ezek az ijedtségtől? . . . , hiszen nem volt semmiféle tüzparancs. . . a detonáció hatására félelmükben? . . . egyszerűen lőttek. . . Hová lőttek? Egy része a levegőbe, más részük a szemben levő hegyre. . . , a tőlünk jobbra levő Rákóczi úti iskola tűzfalán nyolc-tíz sorozat nyomát lehetett látni. . . a bányavasút megállójának épületén szintén. . . , a szemben levő épületeken is ugyanígy. Az egyik ismerősöm a szemközti épületben villanyt szerelt a III. emeleten, ő a lábába kapott több golyót. . . nem tudom elképzelni, hogy célzott lövések lettek volna ezek. . . Amikor véget ért ez az egyperces szörnyű tragédia, a karhatalmisták, úgy is mondhatnám, hogy szinte fejüket vesztve rohantak be a megyei tanács épületébe, ott valamiféle parancsnokságot kerestek, ordítottak,

hogy azonnal löszert, löszert, mert egyetlen, egyetlen lőszerük nincs! Aztán már azt is hallani lehetett, hogy jönnek az acélgyáriak, akiknél fegyver lesz, azt elpusztítják... mi nagyon megijedtünk... a második emeletről mentünk volna le, amikor kötelezték bennünket, hogy vegyünk részt a sebesültek ellátásában. Én, egy, a szülészetre induló, párnáját a hóna alatt szorongató fiatalasszonyt hoztam be az épületbe. Egy orvos megvizsgálta, de csak a halálát tudta megállapítani. A további akcióban azért nem vettünk részt, mert egyre erősödött a hangzavar, már szinte mindenki kiabálta, hogy jönnek az acélgyáriak és lelövik az itt levőket. Ekkor a kazánházba menekültünk. Ott már összegyűlt tizenöt-húsz ember, talán több is... egy bizonyos idő után a szénbedobó pinceablakon kimászva hagytuk el az épületet.

×

„Tudja, amit a kiküldött történésbizottság leírt, az mind igaz. Minden úgy történt, ahogyan az a NÓGRÁD-ban is megjelent összefoglalójukból olvasható. *A papírok szerint!* Mert a valóságban több is, más is történt!”

×

„...Nem sokkal az események után Mrázik Jánost én gyógykezelttem Balasagyarmaton. Elmondhatom: nem orvosi titkot tárok föl, mert nem él Mrázik János. Súlyos lelkiismeret-furdalással küzdött. Én nem tudtam, hogy az eseményekben részt vett. Hogy esetleg parancskiadó volt, vagy közvetítő volt... Másoknak is, a tömegre lövők közül, egy tünetcsoportjuk volt. Rendkívül súlyos félelemmel küszködtek, szorongással, belső nyugtalansággal, agresszivitással a környezetük iránt, a családjuk iránt. Teljesen békétlen, nyughatatlan emberekké váltak, rendkívül makacs álmatlanságuk volt... szóval, megszenvedték azt, hogy ebben részt vettek.

Mrázik kapcsán valamit. Műveltsége az átlag fölött volt. A munkásrétegben részt vett? És részt vettek számosan hasonlóak? Ki kell térnünk két doci értéket elvető ember. Hogy lehet magyarázni, hogy egy ilyen cselekményben részt vett? És részt vettek számosan hasonlóak. Ki kell térnünk két dologra. Arra, hogy az ember cselekedetét a közeg, az élethelyzet, amiben él, és a célok, amiknek alárendeli a tevékenységét, meghatározzák. Mik voltak ezek a célok? Nem vitás, hogy szemellenzősen azt az utópiát követték, hogy itt tűz-cel-vással egy jó szocializmust kell épiteni, amelyik jó a munkásosztálynak. Ők ennek a harcnak a katonái. Megszállottak voltak. Az ideológiában hittek, bíztak. Abban is, ami a sztálinizmusban röviden le van írva, abban a kis brosúrában, amit szinte betéve tudtak, hogyha ellentét van, ellentmondás keletkezik, azokat a társadalom fejlődése során nem elkenni, hanem kielezni kell, az ellentétek összecsapását élesíteni kell, és az ellentétek harcában győzni kell a haladó elemnek. Ekkor a társadalom egy minőségi átcsapásba kerül és tulajdonképpen ők ennek az eszközei, ennek a törvénytnek a megvalósítói. Valahogy úgy, mint a középkorban az inkvizítorok. Szent révületben éltek, ölték, máglyán égettek el embereket, merthogy azoknak a lelkét megmentik, túlvilági üdvösségbe juttatják a tűzön keresztül őket. Ez egy sajátos téveszmerendszer. Egy rögeszmerendszer, amely ily iszonyatos lehetőségeket tartalmaz. Ők azt utasításba is kapták, most ilyen szituáció van. Ennek az eszmének a katonái ők, az emberi egzisztenciájukon, lelkiismeretükön is erőt véve, azt leküzdve, fel kell áldozni a lelki békéjüket is, hogy győzelemre vígyék ezt az ügyet. No persze, másoknál, sokuknál más, gyarlóbb okok is közrejátszottak, aljasság és

gyengesség is keveredett. Ám a megszállottság a lényeges motiváció. A másik kérdés pedig az, hogy miért hatott annyira a lelkük mélyére egy ilyen szemellenzős, rögeszmes ideológia? Nem voltak felvértezve személyiségükben, kulturáltságban arra, hogy ellent tudjanak állni egy ilyen mélyről jövő eszmének, amelyik képes olyanná változtatni az embert, hogy a legvégső erőszakosságot is és kegyetlenséget is el tudja követni embertársai ellen. Egy messiánizmus, egy üdvtan, az emberiségnek egyfajta megváltása érdekében. Persze, ezek a megszállottak összekapaszkodtak, közönséges egyszerű bűnözőkkel is. Azokat is eszközként használták fel. Én nem a bűnözőket tartom lényegesnek. Azok nem lettek volna képesek ilyen bűncselekmények elkövetésére. Hogy ilyen ütőképes, erőteljes, megfontolt, kidolgozott, fondorlatos, ravasz, a jövőt is számításba vevő módon járjanak el, fegyelmезetten heteken, hónapokon, évtizedeken, arra a közönséges bűnözők nem lettek volna képesek. De azt nem lehet mondani, hogy akik lőttek, ördögök voltak, akiket lőttek, azok angyalok voltak. A bűnös egy ideológia és bűnös népünk kulturálatlansága.” (Dr. Samu István, az MDF fórumán.)

„Nagyon szeretném elmondani, mi is történt velem, nemcsak ötvenhat december 8-án, hanem utána is. Mit gondol, lehet még bajom belőle? Mert ki kell öntenem azt, ami bennem van. Így gyógyulnék meg. De azt nem tudom, kinck van igaz. Nekem igen, csak más (de ki?) lehet, hogy nem így gondolja és értékeli!” (Nevét nem vállaló résztvevő.)

„Én Balázs László vagyok. Vannak itt olyanok, akik velem együtt ültek Vácott. Én voltam az az illető, aki azt a piszkos fehér rongyot rázta a buszból ötvenhat december 8-án, fél tizenkettőkor. Egy civilben levő rendőrrel a megyei kapitányság előtt mentünk át a foghíjas téren. Egyébként a lakásszövetkezetnél, ahol dolgoztam, ott gyűlés volt, és amikor jöttek az acélgyáriak, azokkal együtt jöttünk le. Akkor már megtörténtek a dolgok. De! Az téves, hogy az oroszok belelőttek a tömegbe, ahogy azt sokan állítják! Ez nem igaz! Egy orosz harckocsi az acélgyári tömegben velünk együtt vonult le. Még beszélgettünk is a katonákkal. A kapitányság előtti harckocsi, az lőtt. A levegőbe! Egy sorozatot. De a tömegbe nem lőttek! Kádasi Pali azt mondta, hogy a kapitányságon asztalokat tettek az ablakok elé... és azért volt a vaklövés, meg a lábön lövés, mert a röppálya lefelé mutatott az ablakoktól. Én 32 sebesültet raktam fel az autóbuszra. Kaptam egy váll-lövést. Szerencsére csak a felöltöm válltömését érte. Tehát még ránk lőttek, amikor a sebesülteket szedtük föl! Valaki az ablakból. Egyéni lövés volt. Egy fehér zászlót lobogtatva vittem a 32 sebesültet a kórházba. A vádiratban az szerepelt, hogy én izgattam az autóbusból! Két és fél évet kaptam csak... .

...Festettem a síküveggyár művelődési házát. Január 29-én lettem kész. A moziban lement a híradó. Egy szakasz pufajkás jött értem a Mrázik testvérekkel. — „Balázs László festő jöjjön ki!” Géppisztolyok között hazakisértek. Beállítottak egy sarokba, géppisztoly jobbról, balról nekem szegezve, fegyvert kerestek, meg röpiratot. Persze, hogy nem találtak. De attól féltem, hogy ők betesznek valamit... Engem vittek el amiatt Balassagyarmatra a bíróságra, mert gránátot dobtak el. De hát én nem is voltam akkor a téren. Tisztázták

később, hogy Ferencz István dobta el. Őt el is ítélték. Amikor Vácra kerültem, már ő osztotta a ruhát.

Egyébként a balassagyarmati börtönből felvittek a kórház idegosztályára, mert hogy is mondják, őzmarkom volt, teljesen kikészültem. Bilincselve vittek. Utána fölvittek Budapestre, az Amerikai úti idegsebészetre, hogy olyan állapontban legyek, hogy elítélhessenek. A megyei kapitányságon most is ott van a papír, ami Bóna alezredeshez került tőlem. . . , de ez nem mentesített. Példát kellett statuálni. . . , engem azért ítétek el. . . Meg is nevezem, kik vittek el: Aczél Béla, Földi János, aki szegény, meghalt. Aczél most mindent Földre akar kenni. Ki szedte le a lakásszövetkezetnél a falról a népköztársaság címerét, a Lenin-képet, a Rákosi-képet? Aczél Béla! A gépírónövel vetette le. Aztán még bele is rúgott, hogy minek ez a szemét?! Azért magyarosította a nevét Aczélra, mert a piszkos kommunista Oczel János után az Oczel nevet nem akarta viselni!

×

Salgótarjában a december 8-i véres események után az a hír terjedt el, hogy a karhatalmi alakulatok kezdtek el a lövöldözést.

Ezzel szemben a rendőrség a nyomozás addigi eredményeként kétséget kizáróan megállapította, hogy a lövöldözés azután kezdődött el, amikor Ferencz István huzagi lakos TEFU-garázsmester a 33. sz. AKÖV vállalat igazgatósági épülete előtt egy kézigránátot a főutcára, a tömeg közé dobott, mely több halálos áldozatot és sebesülést követelt. Ferencz, hogy tettét leplezze, a lövöldözés befejezése után segített a sebesülteket autóra rakni. A bűncselekmény elkövetését több tanú bizonyítja. És maga Ferencz István is beismerte. *(A Tarjáni Tükkörtől kapott fénymásolat, majd egy ismeretlen feladótól származó, levelezőlapra ragasztott eredeti kivágás a Nógrádi Népiújság 1956. december 31-i számából.)*

×

„. . .Hogyan kerültünk ki az utcára? Ki vitt minket oda? A rendőrkapitányság elé! Csak provokálták a pórnépet, a szerencsétlent. . . , mert én a bányagépgyárban voltam annak idején munkástanácstag és a gyár utolsó embereként szálltam az autóra. . . Gyerekek, ne menjetek, mert provokálnak! – kiabáltam. . . én vettem a telefont, amikor Nagybatonyból valaki, aki nem volt hajlandó elárulni, hogy kicsoda, hívta a gyárat. . . azt mondta, hogy a neve nem fontos, menjünk ki, mert Batonyból, Terenyéről, Pálfalváról mennek már az emberek. . . hát mondom. . . menjünk. . . , ha így igaz! De én még mindig nem hittem, hogy igaz dologról van szó! Amikor a kapitányság elé értünk, akkor még mindig vártunk egy fél órát. . . még talán az acélgyáriak is várták, hogy még többen legyünk, akiket meg lehet majd tizedelni! Mert ez így volt igaz! . . . Miért lőttek azok közénk? Akik azt a kis forradalmacskát csinálták. Nem bántottak senkit, nem lőttek senkire. . . miért vittek minket december 8-án oda? Miért? Százharmincegy halottért? Miért? Hogy Mrázikék minket megfélemlítsenek? . . . Még most is reszket a lábam! . . . Nem volt ott kézigránát, akárki, akármit mond! Tanú vagyok, hogy ők lőttek! Ott voltam két méterre a torkollattúztól! . . . Hiába mondtam az embereknek, hogy ne menjünk. . . ez lett a sorsa annak a népnek. . . ez. . . százharmincegy halott. . . És én még most is bűnös vagyok. . . , bűnősként kezelnek. . . , mert ki merem mondani, hogy miként is

történtek a dolgok... azok meg lapulnak közöttünk, akik kiadták a parancsot... Itt vannak?... Nem szégyenlik magukat?... Nem sírnak? Nekem most is szorongatja a torkomat a sírás... Istenem... Gyerekek is... sírnom kellene a százharmincegy halottért... itt vannak? Nem sírnak?... Hogy van az, hogy mi támadtunk és közülük senki meg nem halt?... Hogy van ez? De meghúzzuk most a fülüket! De nem úgy, mint ők. Szóval! Leírva, lássák az igazságot... olvassák! Tőlük!"

×

„Mi atyánk, ki vagy a mennyekben!... imádkozom magáért fiam! Meg akar halni maga is?!... Fiam!... Ne írjon erről a napról, az Isten áldja meg!...”

×

– Azt mondtad, apád néhány méterre állt Ferencztől. Tehát neki látni kellett, hogy repült-e a gránát, vagy sem.

– Igen, repült és robbant. De jobb lenne, ha békén hagynál ezzel a históriával. Az apám büszkén mutogatta, amíg élt, a vállán a golyó ütötte lyukat. Én sokáig sajnáltam, sokáig dühös voltam a rendszerre, mert ilyen helyzetbe hozta őt, ám egyszer csak fordult a kocka.

– Apád hős lett.

– A fenéket! Akkor még nem volt glasznoszty és peresztrojka és efféle marhaságok.

– Marhaságok?

– Ugyan. Népkábítás ez már megint. Az apám egyszer már bedőlt egy rendszerváltoztató szándéknak, előbb büntudatot ébresztettek benne, aztán behódolt az ígéretek alapján azoknak, akik bűnösnek kiáltották ki, mert kivezénylés után elment a térre. Azt sem tudja, miért.

– Valóban?

– Nagy frász vagy! Megmondtam, hogy egy szót sem vagyok hajlandó mondani, máris vagy tíz mondatot kiszedtél belőlem.

– Ez nem az én dicsőségem, erről beszélni kell.

– Nézd! Engem már nem érdekel, mit hoznak ki 56-ból, Nagy Imréből, Kádárból, és majd Grószból, vagy Pozsgayból. Nincs sok közöm már a történetekhez... Szeretném a kisemberek hétköznapi pénzkereső életét élni, elvonulni a megfoghatatlan politikától... A történelem nem emberöltővel méri az időt, de nincs időm kivárni egy emberöltő értékelését sem...

– Naponta eljárás a salgótarjáni sortűz helyszínére melletted. Mi jut eszedbe, ha arra jársz?

– Miért kérdezel ilyen marhaságot? Nézd! Amíg apám élt, gyakran volt ez a téma a nagy esti kártyacsaták kísérője, közte és a gyári haverjai között. Ezernyi variációban hallottam a történeteket. Abban a kis lyukban, ahol öten laktunk, szerintem ez volt a „jutalma” apámnak a részvételéért. És, amikor az egyetemi vizsgákra készültem, már határozottan zavart az örökös ismétlés és a bele nem nyugvás.

– Szóval, értelmiségi lettél.

– Amennyire örült apám, mondván, hogy na nézzétek csak, az üldözött munkás, az ellenforradalmár gyerekeit felvették az egyetemre, még, ha levelezőre is, anynyira utált néhány év után, mert mint mondta: kinyílt a csipája és látja, hogy az értelmiség tette tönkre ezt az országot. Mit csinálók én másképpen, mint ahogy te akarod, kérdeztem tőle többször is. Pedig valóban jó lett volna másképpen csinálni, vélekedni. De én még büszke is voltam, hogy megkülönböz-

tettek, az én nevem mellett is sokáig ott a nagy M. betű. Na és mit értem vele? Ugyanúgy szarba kerültem, mint ő, a nagy munkásbüszkeségnél nem volt többje. Még egy autót sem tudott venni negyven év munkája után.

– Talán nem is akart?

– Majd megveszett érte. Piszok jó szakember volt az öreg. Nagyon ismerte a fémet, jól bánt vele. Biztattam, hogy valamit tanuljon velem, s ha már néhány mérnöknek igencsak jó tanácsokat tudott adni tapasztalati alapon, nem kellett volna nagyon megerőltetnie magát még „öregség” ellenére sem, hogy szerezzen egy jó kereseti lehetőséget biztosító papírt. Na, ekkor vesztünk össze nagyon komolyan. A részlete nem érdekes, ő kitartott amellett, hogy mit képzelek én, ő nem lép be a gallérosok közé.

– Végül is mi a véleményed 36-ról?

– Mit akarsz hallani? Apám megélte a magáét, kialakított egy képet. Nekem tanítottak egy másikat. A fiam most nem fogja tanulni, mert a negyvenöt után történetekre nincs hiteles tankönyv. Így biztos vagyok abban, hogy az unokám majdan egy újabb változatot tanul majd. De lehet, hogy még addig én is.

– Mérnök úr! A beszélgetés előtt azt mondtad, hogy nem ragaszkodsz ahhoz, hogy neveddel jelezd ezt a beszélgetést. Tehát te is félsz?

– A fenéket. Anyám inkább. Ám! Próbáld meg néhány hozzám hasonló korú polgárral végighallgattatni ezt a szalagot. Majd' mindegyik azt fogja mondani: mintha róla lenne szó.”

×

„...Samu István doktornak a vendégszeretét élveztem 1980–81-ben. Ő azt mondta, hogy foglalkozzam valami értelmes, kulturált dologgal. Gondoltam, elkezdek foglalkozni egy anekdota feldolgozásával. Ez pedig úgy hangzott, hogy *fasiszta bányászok, kenyérral a hónuk alatt, megtámadták a téren békésen lövöldöző pufajkásokat*. Így bukkantam annak a nyomára 7, vagy 8 éve, amivel most már nagyon sokan foglalkozhatnak. Előszedtem a halotti anyakönyvi kivonatokat, előszedtem néhány nevet, nevezetesen tízéves gyerekek is. Ezzel még közel sem volt 130-as a lista. Mindezek után kiutasítottak a megyéből. Méghozzá úgy, hogy a BM utasította Telek Vilmos kórházigazgató főorvost, hogy ő utasítsa dr. Samu Istvánt, rólam körtörténeti kivonat készítésére, aminek alapján megállapították, hogy, mint területen kívüli beteget, engem innen kiutasítanak. Itt vége szakadt az én kutatásom. Én összamizdadcsik vagyok, de azért nem hoztam nyilvánosságra, amit összeszedtem, mert töredékes volt, vázlatnak éreztem még az egészet. Később jött egy bizonyos gyöngyösi személy levele Csoóri Sándorhoz, aki megkeresett, mert úgy tudta, hogy én többet tudok az itt történetekről. És hogy a Hitelt azonnal rendelkezésemre bocsátja.. Jó, itt van ötven oldal, töredékességével is vállalom. Én kevesebb szerencsével jártam, mint Schiffer Paliék, akik filmet, könyvet csinálnak minderről, egyszerűen azért, mert az emberek akkor egyáltalán nem mertek megszólalni. Hozzá kell tennem, hogy alibikutatást voltam kénytelen csinálni. Dr. Samu megbízásából a megye alkohológiai – mortalitási statisztikáihoz kértem a megyei levéltárba való bebocsátást, hogy ezekhez nézem a halotti anyakönyvi kivonatokat.

Nemcsak azt akartam feldolgozni, hogy mi történt ötvenhat december 8-án Salgótarjánban, hanem azt is, hogyan történik egy történelmi hazugságteremtés. Én egy hazugsággyártásnak is meg akartam találni az ideológiáját.. Nevezete-

sen a kádárista hazugságyártás ideológiáját is. Végig akartam nézni, hogyan születik visszamenőleg, meghosszabbítva munkásörség és az olyan összes intézmény, ami akkor nem is létezett... hogyan válik nemzeti hőssé Darázs István százados, aki később országos börtönfőparancsnok és munkásőrpáncsnok és méggyébb lett ... hogy, hogyan válnak ezen gyilkos banditák nemzeti hőssé.

Meggyőződésem, hogy, ami itt történt, az egy országos intézkedés része volt. Feltűnő kell, hogy legyen minden józanul gondolkodó számára, hogy december 6. és december 10. között az országban több helyen egybehangzó, hasonlóan lejátszódó események történtek. Nyilvánvaló volt, hogy az országban a rend helyreállt. S nehogy a munkástanácsok ideje alatt álljon helyre, ezért azokat szét kell verni! Erre meg kellett találni az ürügyet. Ezért volt az, hogy négy nap alatt sortűzek dördültek..." (Könczöl Csaba, az MDF fórumán.)

×

- Figyelj rám, mikrofonos! Azt hiszel el amit akarsz. Hat évet ültem azért, mert köptem egyet.

- Kire?

- Nem kire. A földre. Nem tudom, ki volt a jötevőm. Vérben úszott a tér, jajgattak az emberek, rohángáltunk az egyiktől a másikig, nem tudtuk, ki maradt életben. Nekem is átlótték a kabátomat, gondolod, hogy be voltam szarva. Vittük a hullákat, tele volt a szám porral, és amikor elindult az autó, megtöröltem a homlokomat és köptem. Kiköptem a port. Meg az egész keserűséget. A tárgyaláson azt közölték, hogy még azt is hozzátettem: a rohadt kommunisták. El tudod ezt képzelni? Akkor, amikor a sírás fojtogatott... csak levegőt vettünk és mentünk tovább... Ne provokálj, mikrofonos! Tudod te, milyen jó érzés az, hogy szinte senki nem tud rólam semmit?

- Na, ez viccnek is rossz. Böven van még rólad is kartotékadat.

- Azt mondják a rokonok, hogy mostanság valami kutató társaság nyomozott utánam. Nem mondták meg, hol lakom. Persze, azt nem tudom, hogy a nevem miért került elő.

- Tagja voltál a munkástanácsnak.

- Egy frászt!

- Ne kelljen már minden szót külön-külön kiszedni belőled. Háromszáz kilométert tettem meg miattad...

- Ez a te kockázatod öreg. Szívesen látlak a borpincémben, beszéljünk az úrhajózásról, bánom is én, hogy miről... De! De kössünk egyezséget! Beszéllek, amint leteszed elém azok hihető vallomását, akik csinálták ezt a disznóságot.

- Félsz?

- Csodálkozol? Mi biztos ma ebben az országban? Vallok neked, te világgá kürtölsz, nekem meg megszorogatják a mogyorómat.

- E logika alapján azok is félnek, akik vallomását követeled.

- Csakhogy nem vagyunk azonos helyzetben. Nekem a kalapács van a kezemben, nekik a hatalom. És én még nem tudom, e pillanatban melyik tud nagyobbat ütni... Nem jössz te egyhamar vissza hozzám, mikrofonos!

×

Nehéz rendet teremteni a szalagok, levelek, jegyzetek halmazában... Az adott nap történéseinek pontosítása tulajdonképpen a történészek dolga... Nekem nem ez a feladatom. No, de semmi filozófia... elő a következő kazettával.